

Susan Wise Bauer

POVESTEA LUMII

ISTORIA PE ÎNȚELESUL COPIILOR

I

ANTICHITATEA

De la primii nomazi
la ultimul împărat roman

Ilustrații de Jeff West

Traducere din limba engleză de Ioana Avădănei

POLIROM

2023

Susan Wise Bauer, *The Story of the World*
Volume I: *Ancient Times: From the Earliest Nomads to the Last Roman Emperor*

© 2001, 2006 by Susan Wise Bauer
All rights reserved

© 2023 by Editura POLIROM, pentru ediția în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto autoare: Kelly J. Mihalcoe

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,
sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

BAUER, SUSAN WISE

Povestea lumii – Istoria pe înțelesul copiilor / Susan Wise Bauer; il. de Jeff West; trad. din lb. engleză de Ioana Avădănei. – Iași: Polirom, 2023 – 4 vol.

ISBN 978-973-46-9349-8

Vol. 1: Antichitatea – De la primii nomazi la ultimul împărat roman. – 2023. – Index. – ISBN 978-973-46-9348-1

- I. West, Jeff (il.)
- II. Avădănei, Ioana (trad.)

94

Printed in ROMANIA

Cuprins

Introducere. De unde știm ce s-a întâmplat?	7
Capitolul 1. Primii oameni	13
Capitolul 2. Egiptenii trăiau pe Nil	21
Capitolul 3. Primele scrieri	28
Capitolul 4. Regatul Vechi al Egiptului.....	32
Capitolul 5. Primul dictator sumerian	40
Capitolul 6. Poporul evreu	44
Capitolul 7. Hammurabi și babilonienii	54
Capitolul 8. Asirienii	59
Capitolul 9. Primele orașe din India	67
Capitolul 10. Orientul Îndepărtat: China antică.....	74
Capitolul 11. Africa antică	85
Capitolul 12. Regatul Mijlociu al Egiptului.....	96
Capitolul 13. Regatul Nou al Egiptului.....	102
Capitolul 14. Israelii părăsesc Egiptul	113
Capitolul 15. Fenicienii	120
Capitolul 16. Întoarcerea asirienilor.....	125
Capitolul 17. Babilonul preia din nou controlul!	132
Capitolul 18. Viața în Creta în cele mai vechi timpuri	138
Capitolul 19. Primii greci	147
Capitolul 20. Grecia redevine civilizată.....	152
Capitolul 21. Mezii și perșii	165
Capitolul 22. Sparta și Atena	173
Capitolul 23. Zeii greci	180
Capitolul 24. Războaiele grecilor	184
Capitolul 25. Alexandru cel Mare.....	191

Capitolul 26. Oamenii din Americi	200
Capitolul 27. Ascensiunea Romei	210
Capitolul 28. Imperiul Roman	217
Capitolul 29. Războiul Romei cu Cartagina	229
Capitolul 30. Arieni din India	234
Capitolul 31. Imperiul dinastiei Maurya din India	244
Capitolul 32. China: scrierea și Qin	250
Capitolul 33. Confucius	263
Capitolul 34. Ascensiunea lui Iuliu Cezar	266
Capitolul 35. Cezar eroul	275
Capitolul 36. Primul principe roman	287
Capitolul 37. Începuturile creștinismului	291
Capitolul 38. Sfârșitul vechii națiuni iudaice	297
Capitolul 39. Roma și creștinii	300
Capitolul 40. Puterea Romei începe să slăbească	310
Capitolul 41. Barbarii cotropitori	316
Capitolul 42. Sfârșitul Romei	325
<i>Anexe</i>	331
<i>Index</i>	339

Sparta și Atena

Viața în Sparta

Imperiul Persan era o țară uriașă condusă de un singur om – Cyrus cel Mare. Cyrus dădea legile pe care Persia trebuia să le respecte. El hotăra când va ataca armata altă țară. El decidea ce dări vor plăti oamenii. Era un rege bun, dar voia ca el să țină frâiele și oamenii să-l asculte.

Grecia, de partea cealaltă a Mării Egee, era o țară cu totul diferită. Grecii vorbeau toți aceeași limbă, aveau același port și se închinau la aceiași zei. Toți veneau la Jocurile Olimpice și benchetuiau împreună. Dar grecii nu ascultau cu toții de un singur rege. Fiecare cetate grecească avea propriile legi. Fiecare cetate grecească avea propria armată. Și fiecare cetate grecească avea propriul stil de viață. Grecii erau îngroziți la gândul de a i se supune unui singur conducător puternic. Le plăcea independența lor.

Atena și Sparta erau cele mai mari cetăți din Grecia, dar locuitorii lor trăiau foarte diferit. Sparta era condusă de regi războinici și toți bărbații spartani trebuiau să fie soldați. Băieții mergeau la școală, dar nu învățau filosofie,

artă și muzică. În schimb, când împlineau șapte ani, erau trimiși în tabere speciale, unde învățau cum să fie luptători supuși și disciplinați. Erau învățați să facă exerciții fizice, astfel încât corpurile să le fie vânjoase. Erau puși să mărșăluiască pe distanțe lungi, fără obiele sau sandale, pentru ca picioarele să le fie tari. Nu primeau prea multă mâncare. Și niciodată nu aveau voie să se plângă. Băieții spartani trebuiau să fie duri și tăcuți.

O poveste din vremurile acelea vorbește despre un băiat aflat într-o tabără militară, unde învăța să fie soldat. Era atât de flămând, încât a furat o vulpe vie de la altcineva din tabără. Voia să gătească vulpea și să o mănânce! Dar, tocmai când se pregătea să o omoare, a văzut niște soldați spartani care veneau să-i vorbească. Știa că va fi bătut pentru furtul vulpii, așa că a ascuns-o iute sub cămașă. Vulpea a început imediat să-l muște. Dar, în loc să recunoască faptul că furase vulpea, băiatul s-a ridicat și a vorbit cu soldații fără să dea vreun semn de durere – deși vulpea îi rodea pântecul. A îndurat fără să se plângă până când soldații au plecat. Toți băieții spartani trebuiau să fie atât de viteji și tăcuți.

Când împlineau douăzeci de ani, trebuiau să treacă un test special de aptitudini fizice și curaj. Dacă îl treceau, puteau să intre în armată. Aveau să rămână în armată până la bătrânețe! Chiar dacă se însurau, nu aveau voie să trăiască cu familiile lor. În schimb, trăiau alături de ceilalți soldați, în barăci. Flăcăii care nu treceau testul nu aveau voie să voteze. Nu puteau fi niciodată cetățeni cu drepturi depline ai Spartei.

Dar fetele?

Și fetele erau învățate să se antreneze și să fie puternice, ca să poată da naștere altor băieți care să lupte pentru Sparta. În vechea lume a spartanilor, doar luptătorii aveau cu adevărat importanță. Spartanii credeau că femeile erau mai șovăitoare și mai plâpânde decât bărbații. De aceea, femeile din Sparta erau mai puțin importante decât bărbații.

Războinic spartan

Mamele spartane trebuiau să-și laude fiii pentru purtările războinice și să-i răsplătească pentru curaj. O mamă spartană i-a spus fiului ei care pleca la luptă: „Întoarce-te cu scut

sau pe scut!”. Cum cei învinși în bătălii erau siliți să renunțe la scuturile lor, iată ce spunea ea de fapt: „Fie învingi în luptă, fie te întorci mort!”. Spartanii preferau să moară decât să piardă o bătălie.

Sparta nu era cunoscută pentru arta sau povestitorii ei, dar armata spartană era renumită și temută în toată lumea pentru vitejia și asprimea ei. Și azi mai numim pe cineva *spartan* dacă îndură suferința sau dezamăgirea fără să se plângă.

Viața în Atena

Spartanii trebuiau să asculte de regele lor. Dar grecii care trăiau în Atena făceau lucrurile altfel. Toți locuitorii Atenei aveau un cuvânt de spus în privința felului cum era condus orașul, deoarece Atena era o *democrație*. Aceasta înseamnă că, de fiecare dată când era scrisă o nouă lege, atenienii puteau *vota* dacă ar trebui sau nu să fie respectată. Fiecare cetățean avea ocazia să spună: „Da, e o lege bună!” sau „Nu, nu e o lege bună!”. Dacă mai mulți oameni votau „da” decât „nu”, legea era aprobată! Mai votau și în privința conducătorilor, a taxelor pe care trebuiau să le plătească și a deciziei de a merge la război. Atunci când era momentul ca cetățenii să voteze pentru ceva, se adunau în mijlocul orașului, într-un loc special, numit *forum*. Acolo discutau dacă să voteze „da” sau „nu”. După prezentarea argumentelor, se hotărau și apoi votau.

Ca să poată înțelege cum e bine să voteze, cetățenii trebuiau educați. Trebuiau să știe de ce taxele sunt importante

și dacă conducătorii erau buni sau răi. Trebuiau să înțeleagă legile cetății. Dacă ar fi fost ignoranți, n-ar fi putut dezbate cum se cuvine guvernarea cetății. Și n-ar fi fost capabili să decidă cum să voteze.

De aceea, educația din Atena era foarte diferită de cea din Sparta. Spartanii trebuiau să se supună regelui lor și să lupte pentru el, de aceea erau învățați să fie viteji, puternici și supuși. Dar atenienii trebuiau să învețe despre taxe, legi și guvernare. Băieții atenieni mergeau la școală, ca și cei spartani. Dar nu învățau să lupte. În schimb, erau învățați să citească și să scrie pe tăblițe de ceară. Învățau matematică, pentru a ști să numere, să adune și să scadă. Memorau versurile lui Homer. Învățau să cânte la flaut și liră (un vechi instrument grecesc care semăna cu o mică harpă). Asemenea spartanilor, atenienii trebuiau să fie puternici. Dar se antrenau prin lupte corp la corp și întrecându-se la alergare.

Fetele ateniene erau și ele diferite de cele spartane. Fetele ateniene erau crescute să fie gospodine. Unele învățau să scrie și să citească. Dar *toate* fetele învățau, de la mamele lor, să fie *casnice* – să conducă o gospodărie, să coasă, să cultive o grădină, să aibă grijă de copii și să supravegheze sclavi. Femeile ateniene nu aveau voie să voteze. Însă trebuiau să-și conducă gospodăria ca pe roate, în timp ce soții lor stăteau la dezbateri în forum și votau legi și conducători.

Unul dintre cei mai faimoși bărbați din Atena se numea Platon. Platon le-a zis atenienilor că o democrație trebuie să aibă oameni educați! Dacă sunt ignoranți, spunea el, oamenii care știu mai multe decât ei vor deveni tirani și le vor impune ce să facă.

Avea Platon dreptate?

Păi, să ne gândim un pic. Închipuie-ți că nu ți s-a explicat niciodată nimic despre furt sau despre proprietate. Nu știi că oamenii au dreptul să posede lucruri și să le păstreze. Și nimeni nu ți-a spus vreodată ce înseamnă să furi. Ești complet neștiutor.

Acum închipuie-ți că te duci la magazin cu niște bani la tine ca să cumperi un set LEGO. Apare vecina ta. E mai voinică și mai mare decât tine și hotărăște că vrea ea să aibă banii ăia.

„Hei!”, zice ea. „Nu știi că e miercuri?”

„Și ce dacă?”, întrebi tu.

Filosoful atenian Platon